

„SZÉP NAPOK” A BRITANNIA SZÁLLÓBAN

Adalékok a magyarországi fehérterror egyik hírhedt irreguláris katonai alakulatának fővárosi atrocitásaihoz, 1919–1920

A Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság összeomlása után az antant hatalmak segítségével berendezkedő kormányzat 1920-ban hosszú ideig csak nagy nehézségek árán tudott úrrá lenni az országban uralkodó állapotokon. Noha a politikusok a meglehetősen rossz emléké kommunista kormányzat uralma után elsősorban a baloldali mozgalmakkal, főként a kommunistákkal szemben igyekeztek fellépni,¹ a rend helyreállítását erősen akadályozták egyes katonai csoportok, formálisan többnyire a Nemzeti Hadsereg hadrendjébe tartozó, azonban tényleges állami kontroll nélkül tevékenykedő paramilitáris alakulatok is, amelyeknek tagjai többek között a kommunisták, vagy legalábbis annak vélt személyek elleni politikai bosszúhadjáratuk közben súlyos bűncselekményeket követtek el.² A paramilitáris tevékenységet és szervezeteket, melyek az első világháború utáni években különböző intenzitással Európa szinte minden államában jelen voltak, a téma nemzetközi szakirodalma többnyire úgy szokta definiálni, mint olyan katonai vagy kvázi-katonai szervezeteket és cselekményeket, amelyek kiegészítették a konvencionális katonai alakulatok működését, vagy egyenesen azok helyébe léptek.³ Erre némely esetben az állam kereteinek átmeneti vagy akár tartós felbomlása adott lehetőséget, más esetekben az állam maga használta fel az ilyen alakulatokat, megint másutt a paramilitáris formációk a fennálló állam ellenében léptek fel.⁴ Mivel levéltári forrás tanúskodik róla, hogy a Kettőskereszt Vérszövetség⁵ nevű, sajátos titkos irreguláris katonai szervezet 1919-ben a honvédelmi vezetés, elsősorban

¹ Erről tanúskodik többek között Soós Károly honvédelmi miniszter 1920. május 3-i előterjesztése egy katonai vezetés alatt álló központi szerv létrehozására a kommunista mozgalom elleni küzdelem irányítása céljából. MNL OL K 148-1920-XXII-3169. Közl.: *Beránné Nemes – Hollós* 1977. 41–44. o.

² *Bartha* 2019. A fehérterror néven ismert magyarországi paramilitáris erőszakhullám áldozatairól részletesen lásd *Kóródi* 2020.

³ *Gerwarth – Horne* 2017.

⁴ Uo. 14. o.

⁵ A Kettőskereszt Vérszövetség 1919-ben, a szegedi ellenkormány különítményes tisztjei által alapított titkos irreguláris katonai alakulat, mely szoros átfedésben működött az Ébredő Magyarok Egyesületével és a Magyar Országos Véderő Egylettel. Vezetője Siménfalvy Tihamér ezredes (1926-tól tábornok) volt, vezetőségi tagjai között találjuk többek között Prónay Pált, Héjjas Ivánt vagy Gömbös Gyula későbbi miniszterelnököt is. Tagjai részt vettek a nyugat-magyarországi felkelésben is. Működéséről források hiányában keveset lehet tudni, de az 1920-as években, mivel a hadsereg számos magas rangú tisztje a vezetői közé tartozott, bizonyos politikai befolyással rendelkezett, illetve nagy létszámú, a hadsereg kiegészítő alakulatainak szánt önkéntes paramilitáris egység felett diszponált. Tagjai elsődlegesen a baloldali és liberális mozgalmak belföldi megfigyelésével, illetve a kistantant-államok elleni, irredenta diverziós tevékenységgel foglalkoztak. Tevékenységéről lásd bővebben: *Kántás* 2020.

Berzeviczy Béla, a Nemzeti Hadsereg vezérkari főnöke és Siménfalvy Tihamér ezredes kezdeményezésére és vezetése alatt jött létre mint az egyes jobboldali fegyveres alakulatok egységes katonai irányítás alá vonására szolgáló paramilitáris csúciszerv, ezért alapos okunk van feltételezni, hogy a magyarországi „milicista mozgalom”⁶ igen sok tagja ennek a szervezetnek (is) tagja volt.⁷ Míg a tanácsköztársaság összeomlását követő időszakban Horthy és kormányszata támaszkodott ezekre az alakulatokra, addig a fővezér államfővé történő megválasztása után a különítmények tevékenysége súlyos károkat okozott az élet normalizálására és az ország konszolidációjára törekvő kormányszatnak. Némelyik katonai alakulat tevékenysége már az ellen az államrend ellen irányult, amelynek helyreállítását és megvédését a működése eredetileg célozta volna.⁸ Az 1919 és 1921, illetve tágabb értelemben 1919 és 1924 között, részben irreguláris keretek között működő katonai különítmények⁹ tevékenysége a két világháború közti időszak magyar történelmének dicstelen, ám mégis fontos és érdekes fejezete, mely megítélésem szerint – lévén egy tragikusan véget ért háború következménye – a szorosan vett hadtörténelemhez is kapcsolódik.

A kontroll nélkül tevékenykedő katonai alakulatok közül az egyik leghírhedtebb a budapesti Nyugati pályaudvarhoz közeli Britannia Szállóban – a Szondi utca és a Teréz körút sarkán található mai Béke Szálló épületében – berendezkedő különítmény volt, mely formálisan a Prónay Pál alezredes parancsnoksága alatt álló I. vadászászlóalj nyomozócsoportjaként definiálta magát, katonáinak egy része ugyanakkor informálisan a felettesének tekintette Héjjas Iván tartalékos főhadnagyot, a Nemzeti Hadsereg 2. karhatalmi századának parancsnokát is. Az alakulat nem csupán katonákból állt, hanem a könnyű zsákmányszerzés lehetőségét megsejtő, bizonytalan egzisztenciájú, többnyire persze katonaviselt civilek is csatlakoztak hozzá.¹⁰ Éppen ezért mindenképpen érdemes egymástól elkülöníteni a tényleges és tartalékos katonákat, valamint a katonaviselt és leszerelt, de önmagukat továbbra is katonaként definiáló polgári személyeket.

A kormányzat ekkor még korlátozottan tudta csak ellenőrizni a felbomlott Monarchia hatalmas haderejéből leszerelt katonákat tömörítő alakulatok állományviszonyait, ennek köszönhetően a Nemzeti Hadsereg számos csapatteste, főként az úgynevezett karhatalmi alakulatok és különítmények¹¹ is esetenként irreguláris és/vagy paramilitáris keretek között, a szigorú katonai fegyelmet és a meghatározott alá-fölérendeltségi viszonyokat rész-

⁶ Az első világháború után Magyarországon is megjelenő, részben vagy teljesen állami kontroll nélkül működő (fél)katonai alakulatokra vonatkozó kifejezést Bodó Bélától, a fehérterror néven ismert paramilitáris erőszakhullám jeles kutatójától kölcsönözöm. *Bodó* 2010.

⁷ BFL VII-5-c-16191/1923. Márfy József és társai büntetőpere – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter vallomása, 1924. november 29.

⁸ Vö. *Zinner* 1989.

⁹ A Nemzeti Hadsereg tiszti különítményeiről a frissebb szakirodalomból lásd bővebben: *Kovács* 2019.

¹⁰ *Zinner* 1989. 103. o.

¹¹ A Nemzeti Hadsereg rendészeti feladatokat ellátó karhatalmi alakulatairól és különítményeiről lásd bővebben: *Suba* 2008.

ben nélkülözve működtek. Sokszor egy-egy befolyásos, a fővezérrel, később kormányzóval is jó személyes kapcsolatot ápoló különítményparancsnok, többek között Héjjas Iván, Prónay Pál, Ostenburg-Morawek Gyula vagy Jankovics-Bésán Endre szava is elég lehetett ahhoz, hogy az adott alakulathoz csatlakozó személy a számára a parancsnok által kiosztott, korábbi, világháborús katonai szolgálatából magával hozott rendfokozattal rendelkező katonának számíton. Lokális szinten sok minden a különítményparancsnokok befolyásán múlt, ¹² és így volt ez akkor is, ha utólag az egyes büntetőeljárás alá vont „irreguláris katonák”-ról ¹³ a katonai hatóságok, részben azért, hogy mentseék a Nemzeti Hadsereg becsületét – mivel az közel sem volt egy az egyben azonos az atrocitásokat elkövető különítményekkel –, igyekeztek megállapítani, hogy miért is nem számítanak katonai személyeknek, büntetőügyüket pedig a polgári bíraskodás hatáskörébe utalták.

A pesti köznyelvben csak *britanniasok*nak nevezett különítmény fegyveres tagjai hónapokon keresztül járták a fővárost, főként éjszaka, a számlájukon pedig zsarolás, fosztogatás, rablás, súlyos testi sértések és politikai motivációból elkövetett gyilkosságok sorozata szerepelt. ¹⁴ Az 1920-as év során a Horthy Miklós kormányzóval és Teleki Pál miniszterelnökkel egyre elégedetlenebb radikális jobboldal több fronton is támadást indított a kiépülő politikai rendszer ellen. A korszak legnagyobb radikális jobboldali tömegszervezete, az Ébredő Magyarok Egyesülete (ÉME), melynek vezetőségében ott találunk több különítményes tisztet, így Héjjas Ivánt vagy Prónay Pált is, különböző politikai akciókkal növelte a kormányzatra gyakorolt nyomást, miközben a hozzá kötődő katonai egységek főként Budapesten rendezkedtek be. Némi leegyszerűsítéssel ezek a fosztogató, embereket váltságdíjért elrabló, éjjelente az utcákon garázdálkodó fegyveresek jelentették a korai magyarországi szélsőjobboldali mozgalom katonai szárnyát, és mentalitásuk, tevékenységük igen hasonló volt az ugyanebben az időszakban Németországban és Ausztriában működő *Freikorps*¹⁵ és *Heimwehr*¹⁶ típusú, első világháborús veteránokból álló szabadcsapatok működéséhez. Ezek a katonai alakulatok kihasználták a háborús és polgárháborús összeomlásból kilábalni készülő, fiatal független magyar állam gyengeségét, és a professzionális állami fegyveres szervekhez, például a rendőrséghez képest ütőképes formációknak számítottak. Ráadásul a zavaros politikai helyzetben – a rövid életű kommunista kormányzat bukása után a rend helyreállításának céljából egy ideig a katonai hatóságoknak, így az egyes irreguláris katonai alakulatok

¹² Bartha 2019. 29. o.

¹³ Nevezük őket így, nem lévén sokkal jobb kifejezésünk e fegyveres alakulatok önmagukat többnyire katonaként definiáló, ám a szigorú katonai hierarchiát nélkülöző keretek között tevékenykedő, olykor törvénytelenégeket is elkövető tagjaira.

¹⁴ A britanniás tisztek köztörvényes bűncselekményeinek egy jó része leginkább Kmetty Károly főhadnagy büntetőperének fennmaradt iratanyagából ismerhető meg. Kmetty Károly ellen 1920-ban is folyt egy büntetőeljárás, melynek legfontosabb iratait egy későbbi, 1925-ös büntetőperének irataihoz csatolták. BFL VII-18-d-8963/1925.

¹⁵ A német *Freikorps* szabadcsapatok történetéről lásd bővebben: Jones 1995.

¹⁶ Az ausztriai radikális jobboldali paramilitáris *Heimwehr*-mozgalom történetéről, valamint magyar kapcsolatairól lásd bővebben: Kerekes 1961. 199–216. o.

nyomozóinak is volt intézkedési jogkörük a polgári személyekkel szemben – párhuzamos rendvédelmi szervezetet építettek ki, és törvénytelen cselekményeiket a legtöbbször hatósági intézkedés látszatát keltve követték el az állampolgárok ellen.¹⁷

Noha a kormányzat egyre határozottabban igyekezett az önkényeskedő katonák ellen fellépni, és a hadvezetés is számos parancsot és rendeletet kiadott a visszaélések megfékezése céljából,¹⁸ végül a miniszterelnök 4710/1920. ME számú, 1920. június 12-én kelt rendelete egyértelműen kimondta, hogy az összes katonai alakulat – a védelmi szervezeteket és különítményeket, tehát az irreguláris keretek között működő, rendészeti tevékenységet végző katonai egységeket is beleértve – működése polgári személyekkel szemben megszüntetendő, a nyomozó alakulatokat pedig a katonai igazságügyi szervezetbe kell beolvasztani, ám a valós helyzet egy ideig még nem sokat változott. Ezres nagyságrendűre tehető létszámuk, fegyverzetük (némely esetben géppuskával is rendelkeztek), illetve a hadsereg egyes befolyásos tisztjeivel való személyes kapcsolataik miatt a különítményekkel való konfrontációt a budapesti államrendőrség állománya is igyekezett kerülni. Ugyanakkor a Horthy körül csoportosuló, Bethlen István és Teleki Pál nevével fémjelezhető, konzervatív jobboldali politikuscsoport úgy vélte – a korszak számos későbbi, főként radikális jobboldali katonatiszti körökhöz köthető, olykor képtelen puccstervét figyelembe véve egyáltalán nem minden alap nélkül –, hogy a radikális jobboldal a Héjjas Iván és Prónay Pál körül szerveződő irreguláris katonai alakulatok révén esetleg hatalmváltást akar előkészíteni.

Kmetty Károly tartalékos főhadnagy és társai súlyos bűncselekményei

A britanniás katonák által elkövetett bűncselekmény-sorozat egyik legmarkánsabb szereplője – a rendelkezésre álló források alapján – talán a számos súlyos törvénsértést elkövető Kmetty Károly tartalékos főhadnagy, aki Horthy bevonulása után Kecskemétről részben Budapestre áttelepülő Héjjas Iván tartalékos főhadnagy különítményének „autóparancsnokaként” szolgált. Ez nagyjából azt jelentette, hogy a kecskeméti illetőségű, de a fővárosban is erős jelenlétet kiépítő különítményparancsnok megbízásából civilektől gépkocsikat és benzint rekvirált az irreguláris katonai alakulat számára. Kmetty és társai ellen 1920 októberétől kezdve több mint egy tucat ügyben folyt büntetőeljárás,¹⁹ bár joggal feltételezhető, hogy a hatóságok által feltárt eseteknél sokkal több bűncselekményt követtek el, mivel a megtorlástól féltő sértettek csupán töredékének volt bátorsága az őket többnyire fegyveresen kirabló és súlyosan bántalmazó, elvileg

¹⁷ Zinner 1989. 66. o.

¹⁸ Vö. MNL OL K 579-572-51. A Fővezérség rendelete a katonai nyomozók működésének szabályozása tárgyában. Az idézett rendelet ugyan lehetővé teszi a katonai hatóságok polgári személyek elleni nyomozását, azonban a visszaélések esetén felelősségre vonást is kilátásba helyez. Az iratot közli: Beránné Nemes – Hollós 1977. 36–38. o.

¹⁹ BFL VII-18-d-8963/1925. Kmetty Károly és társai büntetőpere.

hatósági jogkört gyakorló és kormányzati támogatást élvező katonák ellen feljelentést és részletes tanúvallomást tenni.²⁰ Kmetty már korábban, a fehérterror időszaka előtt is súlyos bűncselekményeket követett el, 1918 decemberében ugyanis – a rendelkezésre álló sajtóforrások alapján antiszemita indíttatásból – feltehetőleg agyonlőtt egy fiatal tanárt, ám valahogyan ekkor sikerült elkerülnie a felelősségre vonást.²¹

A civilben gépészmérnök-hallgató, az első világháborúban tartalékos főhadnagyi rendfokozatot elért, húszas éveiben járó Kmetty Károly – aki egyébként értelmiségi családból származott, és az azonos nevű, európai hírű jogászprofesszor unokaöccse volt – az alárendeltségébe tartozó katonákkal együtt példának okáért 1920. május 20-án elrabolta Pongrácz Lajos postatisztet, majd napokig fogva tartották az Albrecht-laktanyában, ahol súlyosan bántalmazták, és elvették értéktárgyait.²²

Tóth István gépkocsivezetőt – közelebbről nem tisztázott okokból – ugyanez a katonai alakulat 1920. május 22-én ugyancsak az Albrecht-laktanyába hurcolta, és ott korbáccsal brutálisan megverték.²³

Perlesz Mátyástól, az Újpest Személyszállító Bt. igazgatójától Kmetty Károly ugyancsak 1920 májusában kölcsönkért egy gépkocsit, amelyet végül azonban gyakorlatilag ellopott, és egy bizonyos László Andor szegedi lakosnak 70 000 koronáért eladott. Perlesz Mátyástól a katonai különítmény továbbá tíz hordó benzint is lefoglalt, majd a katonák bevitték a Britannia Szállóba, ahol Kmetty Károly megszarolta, hogy csak akkor engedik szabadon, ha őt a cégénél évi 50 000 koronás fizetésért névleg, tényleges munkavégzés nélkül műszaki igazgatóként alkalmazza. Ez meg is történt, Kmetty Károly különítményes katonai tevékenysége mellett névlegesen az Újpest Személyszállító Bt. műszaki igazgatója lett, ahonnan magas fizetést kapott, illetve valószínűleg a vállalat kasszájából ezen felül további 46 000 koronát is elcsikasztott.²⁴

Doór József fuvarozó, gépkocsi-tulajdonos a Magyarország egy részét megszállva tartó, majd kivonuló román királyi haderő katonáit, akik korábban lefoglalták egy teherautóját, vesztegetés útján rávette arra, hogy kivonulásuk előtt a gépkocsit szolgáltatassák vissza neki. Kmetty Károly és társai azonban önmagukat katonai nyomozóként azonosítva erőszakkal lefoglalták Doór József teherautóját, miközben a Honvédelmi Minisztérium más szervei átmenetileg amúgy is rekvirálták azt a hadsereg számára.²⁵

1920. május 3-án Kmetty Károly öt altiszt kíséretében megjelent Feiler Miklós autószerelő műhelyében, és katonai nyomozóként látszólag a nála lévő motorkerékpárok

²⁰ Zinner 1989. Passim.

²¹ Megkezdtek a Kmetty-féle atrocitásügyek budapesti tárgyalását. *Az Est*, 1927. március 4., 2. o.

²² BFL VII-18-d-8963/1925. A Budapesti Királyi Ügyészség jelentése a Kmetty Károly főhadnagy és társai által elkövetett bűncselekményekről.

²³ Uo. A BKÜ jelentése a Kmetty...; és uo. Pongrácz Lajos sértett tanúvallomása.

²⁴ Uo. A BKÜ jelentése a Kmetty...; és uo. Perlesz Mátyás sértett tanúvallomása.

²⁵ Uo. A BKÜ jelentése a Kmetty...; és uo. Doór József sértett tanúvallomása.

eredetének ügyében vizsgálódott, majd mikor az autószerelő sérelmezte a különítményesek eljárását, azok elhurcolták az Albrecht-laktanyába, ahol ugyan saját vallomása szerint sem bántalmazták, de csak egyik motorkerékpárja átadása ellenében engedték szabadon. A sértett a motorkerékpárját május 10-én végül – feltehetőleg a katonai hatóságok fellépésére – visszakapta.²⁶ Feiler autószerelő ügye a különítményesekkel itt azonban nem ért véget, ugyanis Kmetty Károly egy altiszt kíséretében már másnap, május 11-én megjelent a lakásán azzal az ürüggyel, hogy házkutatást tart nála, mert az állítólag birtokában lévő tüzérségi periszkópot nem szolgáltatotta be a hadsereg részére. Kmetty ezután gyakorlatilag minden értékesebb tárgyat, köztük munkás- és katonaköpenyeket, egy bőrtáskát, egy kis kaliberű flóbert fegyvert és a hozzá tartozó töltényeket, egy pár bakancsot, motorkerékpár-gumikat stb. lefoglalt, és embereivel az autójába pakoltatott. A szóban forgó tüzérségi periszkópot azonban nem találták meg, így Feiler autószerelőt a katonák előállították az Albrecht-laktanyába, ahol éjszakára egy cellába zárták. Feiler édesanyja végül megtalálta és beküldte fia után a periszkópot a laktanyába, az autószerelőt azonban még ekkor sem engedték el, hanem bikacsökkel brutálisan összeverték. Kmetty Károly ismét az egyik, a műhelyben látott motorkerékpárt követelte Feilertől a szabadulásáért cserébe, aki azt felelte, hogy bár az nem az övé, de igyekszik elintézni, hogy Kmetty használatra megkaphassa a járművet. Feiler Miklós autószerelőt végül összeverve, érdemi kihallgatás és jegyzőkönyv felvétele nélkül engedték szabadon a laktanyából.²⁷

1920. július 4-én Kmetty Károly civil ruhában, magát Mózes László abonyi földbirtkosnak kiadva, megkönyékezte Jáger Imre szállítványozót, hogy alacsony áron adjon el neki néhány hordó benzint. A civil ruhában nála érdeklődő Kmettyt Jáger Imre spekulánsnak, árdrágítónak gondolta, és saját vallomása szerint a rendőrség kezére akarta adni, az adásvétel megkötésekor Kmetty Károly azonban már egy saját nevére szóló katonai nyomozói igazolvánnyal igazolta magát. Közölte, hogy bárkitől jogában áll benzint rekvirálni, és revolverrel kényszerítette Jáger, hogy a lefoglalt benzinnel együtt vele menjen a Britannia Szállóba. A gépkocsi hátsó ülésen ülve, útközben Kmetty a szállítványozó ingóságait is elkobozta, többek között lefoglalta az állítólag nála lévő nagy összegű, 94 000 korona készpénzt. A saját bevallása szerint kirabolt szállítványozót a katonák a Britanniából átkísérték a budapesti rendőr-főkapitányságra, ahol Kmetty mint katonai nyomozó Jáger internálására tett előterjesztést, a rendőrök azonban értetlenül álltak a dolgot előtt, és szabadon engedték a szállítványozót.²⁸

1920. július 28-án Kmetty Károly Grigár Ferencné kávémérésébe állított be azzal az ürüggyel, hogy azt hallotta, a kávémérőnő eladó benzinnel rendelkezik, ő pedig vásárolna belőle, végül azonban ez az eset is a rendelkezésre álló benzin erőszakos

²⁶ BFL VII-18-d-8963/1925. Doór József sértett tanúvallomása.

²⁷ Uo.

²⁸ Uo.

lefoglalásával végződött, ami után a sértettek panaszt emeltek a rekviráló-fosztogató főhadnagy ellen.²⁹

1920. október 2-án Kmetty Károly főhadnagy az éjszakai órákban – feltehetőleg ittasan – gépkocsival, néhány katonatársa kíséretében, lekapcsolt fényszórókkal haladt át a budai Váralagúton, ahol Egedi Mihály szolgálatban lévő rendőr igazoltatta, illetve felszólította a fényszórók bekapcsolására. Kmetty azonban önmaga igazolása helyett revolvért fogott a rendőrré, közölte, hogy ő rendvédelmi szolgálatot ellátó katonatiszt, a rendőrség pedig tudomása szerint katonai irányítás alatt áll,³⁰ így ő tulajdonképpen az intézkedő rendőr felettese, igazolni viszont nem volt hajlandó magát. A rendőr és az agresszív, ittas főhadnagy végül kölcsönösen fegyvert fogtak egymásra, a konfliktus pedig csak azért nem ért véres véget, mert a hangoskodás nyomán a gépkocsi körül jelentős tömeg gyűlt össze, köztük dr. Vay Kázmér belügyminiszteriumi tanácsos, aki erélyesen felszólította a főhadnagyot, hogy tegye el a fegyverét, mert jogi ismeretei alapján a rendőr jogszerűen intézkedik vele szemben, és a törvény nevében igazolja magát. Nem sokkal később a csoportosulást és a lármát észlelve, erősítésként megérkeztek Varró László és Kerekes Menyhért rendőrjárőrök is, ezáltal pedig olyan rendőri túlerő keletkezett, amellyel szemben a különítményes tiszt már nem mert ellenállni. Kmetty Károly végül a nála lévő katonai igazolvánnyal igazolta magát a rendőröknek, akik el is bocsátották a helyszínről, az ittas főhadnagy azonban búcsúzóul még egyszer megfenyegette a vele szemben jogosan intézkedő Egedi Mihály rendőrt és társait, és egyenesen bosszút esküdött ellenük.³¹

A fentebb röviden ismertetett bűnesetek csupán ízelítőt adnak Kmetty Károly főhadnagy és az alárendeltségébe tartozó katonák terjedelmes bűnlajstromából. A forgatókönyv szinte minden esetben hasonló volt: Kmetty Károly és emberei megjelentek valaki lakásán, vagy éppen igazoltatást színlelve megállították az általuk jómódúnak gondolt sértetteket az utcán, elhurcolták őket a Britannia Szállóba vagy az Albrecht-laktanyába, ahol többnyire bántalmazás kíséretében elvették azok pénzét és egyéb értéktárgyait, illetve szabadon bocsátásukért további pénzt vagy értéktárgyakat (például gépjárművet, gépjárműalkatrészt, benzint) követeltek váltságdíj gyanánt. A sértettek többsége, nem lévén más választásuk, átadta a különítményeseknek, amit át tudott adni, és sok személy közülük csak jóval később vállalkozott vallomástételre, amikor Kmetty főhadnagy és társai ellen már folyamatban volt a büntetőeljárás, az ügyészség és a rendőrség pedig célzottan kereste az egyes bűnesetek sértettjeit.

²⁹ BFL VII-18-d-8963/1925. Doór József sértett tanúvallomása.

³⁰ Bár 1919–1920 folyamán a Nemzeti Hadsereg vezetése nagyon szerette volna elérni, hogy a rendőrséget és minden egyéb fegyveres testületet katonai irányítás alá helyezzenek, és erről több tervezet is született, a dolog végül a belügyi tárca tiltakozása és érdekvédelme miatt nem valósult meg. Mindezzel együtt a hadsereg, mint már említettük, komoly párhuzamos, de nem professzionális rendvédelmi apparátust működtetett a belügyi szervek mellett.

³¹ BFL VII-18-d-8963/1925. Doór József sértett tanúvallomása; és uo. Egedi Mihály rendőr jelentése a Kmetty Károly főhadnaggal történt konfliktusról.

A ténylegesen izraelita vallású vagy általuk zsidóként azonosított személyekkel szemben a britanniás katonák különösen kegyetlenül léptek fel. A bántalmazás sokszor súlyos, hosszan gyógyuló sérülést okozott a sértetteknek, hogy a verbális megalázásokat már ne is említsük, így az anyagi haszonszerzés mellett egyértelműen az elkövetők indítékai közé sorolható a felekezeti-etnikai alapú gyűlölet, az antiszemitizmus is.³²

Az 1920-as év második felében ugyanakkor a katonai nyomozó alakulatok és a rendőrség közötti súlyos, már-már véressé fajuló konfliktusok látszólag elégségesnek bizonyultak ahhoz, hogy a Belügyminisztérium és a rendőrség – részben a saját érdekeinek védelme céljából – komolyan kezdjen foglalkozni az elvileg rendvédelmi szolgálatot ellátó, a rendészeti szervekkel párhuzamos rendvédelmi apparátust működtető, gyakorlatilag azonban sokszor szabadrablást, fegyveres bűnözői tevékenységet folytató „irreguláris katonák” garázdálkodásaival. Kmetty Károly tartalékos főhadnagyot végül többek között az Egedi Mihály rendőr elleni erőszakos fellépése miatt fogták el és hallgatták ki a rendőrök, majd többek között rablás, testi sértés, személyi szabadság megsértése, zsarolás és hatósági közeg elleni erőszak bűncselekmények miatt folyt ellene több éven keresztül húzóódó, összetett, újabb és újabb tényekre fényt derítő büntetőeljárás.³³ Kmetty Károly embereinek érintettsége felmerült Soltra József rendőrről 1920. november 10-ei meggyilkolásának ügyében is, amelyet tanulmányunk egy későbbi részében ismertetünk.³⁴

Ami Kmetty Károly főhadnagy utóéletét illeti, a súlyos büntetést egy időre elkerülte, ahogyan számos más, bűncselekményeket elkövető katona, vagy legalábbis magát katonaként definiáló fegyveres is. Az ellene folyó büntetőeljárások elől Olaszországba szökött, ahol egy ideig egy repülőgépgyár pilótájaként dolgozott,³⁵ a kormányzói amnesztiarendeletek nyomán pedig a büntetőeljárásokat megszüntették ellene. 1925-ben hazatért, ám még ugyanebben az évben letartóztatták és részben régebbi, részben újabb bűncselekményei nyomán számos újabb büntetőeljárás folyt ellene párhuzamosan.³⁶ A Székesfehérvári Honvédtörvényszék (érdekes módon ekkor már az általa elkövetett cselekmények egy része a katonai igazságszolgáltatás hatáskörébe tartozott) végül 1927. március 17-én két év hat hónap szabadságvesztésre ítélte, amelyből azonban a vizsgálati fogsággal két év két hónapot már kitöltöttnek is vett.³⁷

Kmetty Károly további életéről keveset tudunk, annyi azonban bizonyos, hogy egy időre Szegeden telepedett le, ahol különböző vállalkozásokba fogott (többek között

³² BFL VII-18-d-8963/1925. Passim.

³³ Pl. a Budapesti Királyi Ügyészség jelentése a Kmetty Károly főhadnagy és társai által elkövetett bűncselekményekről. BFL VII-18-d-8963/1925.

³⁴ Nem véletlen, hogy a Soltra József rendőr meggyilkolása miatt folyó büntetőügy iratait Kmetty Károly büntetőügyének irataihoz csatolták!

³⁵ Kmetty Károly a fascisták repülőgépgyárának pilótája Milánóban. *A Nép*, 1925. február 13., 5. o.

³⁶ Vö. Kmetty Károly ál-mérnök és ál-főhadnagy a ma felolvasott iratok szerint. Ítélethirdetés kedden. *Az Est*, 1927. március 13., 5. o.

³⁷ Két év hat hónapra ítélték Kmetty Károlyt. *Az Est*, 1927. március 17., 7. o.

rovar- és rágcshalóirtó szerekkel kereskedett),³⁸ amelyek nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeit. Az egykori britanniás tiszt egzisztenciálisan lecsúszott, végül 1930-ban egy kölcsön kapott, majd elzalogosított írógép okán sikkasztás miatt is folyt ellene büntetőeljárás.³⁹ Az írógépet ráadásul állítólag éppen azért kérte kölcsön, hogy Britannia Szálló-beli emlékeit megírja. Ugyancsak 1930-ban, augusztus végén Kmetty a saját nevéen, feltehetőleg erősen ittas állapotban felhívta a *Délmagyarország* című napilap szerkesztőségét, és azzal fenyegetőzött, hogy ha szeptember elsején bármiféle rendzavarás történik a munkásság részéről, akkor 1700 fegyveres milicista élén fog beavatkozni. A lap munkatársai a volt különítményes tisztet végül személyesen egy kocsmában érték el, három deci olcsó bor társaságában, ahol komolyan nem igazán vehető állításait borgőzös állapotban továbbra is fenntartotta.⁴⁰ Az 1930-as évek közepén ugyancsak találkozhatunk egy ugyanilyen nevű, radikális jobboldali újságíróval az egyik magyar nemzetiszocialista párt, a Meskó Zoltán vezette Magyar Nemzeti Szocialista Földműves- és Munkáspárt lapjában, a *Nemzet Szavában*. Többek között a szerző sajtópereiről is van tudomásunk.⁴¹ Az 1920-as évek számos radikális jobboldali különítményes tisztjének későbbi életútját és szélsőjobboldali tévelygését ismerve gyanítható, hogy ugyanarról a személyről van szó.

A Club kávéházi kettős gyilkosság

A politikai erőszak – ugyancsak a Britannia Szállóban működő különítményhez kötődő katonáknak köszönhetően – 1920. július 27-én úgy látszott, szintet lépett, ugyanis egy fiatal fegyveresek által provokált, antiszemita indíttatású tömegverekedés kettős gyilkossággal végződött. Mint már említettük, a zsidóellenes utcai erőszak ebben az időben Budapesten mindennapos volt, az ÉME félkatonai szárnyának fiatal milicistái pedig az egyesület V. kerületi fiókszervezetének propagandagyűlésén – feltehetőleg ittas állapotban – ez alkalommal is elhatározták, hogy a Club kávéházban szétverik a berendezést, és az általuk zsidónak és hazafiatlannak tartott vendégeket bántalmazák.⁴² A radikális jobboldali egyesület propagandarendezvényén, a Berzenczey utcai elemi iskolában ugyanis 1920. július 27-én, az esti órákban civil- és katonaruhás fiatalemberekből álló, 25–30 fős csoport verődött össze, a rendezvényt pedig alapjaiban határozta meg az antiszemitizmus. A felszólalók jórészt a zsidóság elleni kirohanásokat intéztek a közönséghez – valószínűleg Meczner Gusztáv, az ÉME V. kerületi

³⁸ *Magyar László*: Kétszáz pengős kereseti lehetőséggel beszegődtem poloskairtó ügynöknek a britanniás Kmetty Károlyhoz. *Délmagyarország*, 1928. július 15., 3–4. o.

³⁹ Kmetty Károly sikkasztási pörében tanúkihallgatást rendeltek el. *Délmagyarország*, 1930. január 30., 4. o.

⁴⁰ „Halló, itt Kmetty Károly, a britanniás!”. *Délmagyarország*, 1930. augusztus 30., 5. o.

⁴¹ Kmetty Károlyt a tábla is elítélte. *Népszava*, 1936. december 30., 3. o.

⁴² BFL VII-5-c-8821/1920. Illy László és társai büntetőpere. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék, mint rögtönítélő bíróság ítélete Illy László és társai büntetőperében, 1920. augusztus 10.

fiókszervezetének elnöke, a radikális jobboldal ismert politikai aktivistája is tüzelte a jelenlévők kedélyeit.⁴³

A jelenlévők közül a legtöbben botokkal, illetve többen pisztolyokkal voltak fel-fegyverkezve, az eset levéltári forrásai alapján pedig állítólag feltűnt a gyűlésen egy később egyértelműen soha be nem azonosított, tiszta fehér ruhát viselő, a tizen- és huszonéves közönségnél idősebb, harmincas éveiben járó férfi, aki a zsidóság elleni erőszakos fellépésre buzdította a fiatalokat. Azt állította ugyanis, hogy a Club kávéház pincehelyiségében éppen nemzetellenes cionista gyűlés folyik, ahol izraelita vallású személyek éppen az Ébredő Magyarok Egyesülete és a Nemzeti Hadsereg, tehát voltaképpen a keresztény magyar állam ellen szervezkednek.⁴⁴ A fehér ruhás, az akció felbujtójaként megnyilvánuló személy állítólag a csoport tagjainak Meczner Gusztávként, az ÉME V. kerületi elnökeként mutatkozott be, később azonban többen Tőkés Károly vendéglősként és tartalékos tisztként azonosították.⁴⁵

A fiatal, mindössze tizenkilenc éves, ám mégis jelentős bűnelkövetői, katonai és paramilitáris múltta visszatekintő Illy László egy szűkebb csoport hangadójaként kezdett el viselkedni, és a fehér ruhás férfi útmutatásai nyomán az általános iskola folyosóján közölte az ott összeverődött fiatalokkal, hogy aznap este nagy verekedést terveznek a közeli Club kávéházban. Azt is külön kiemelte, hogy aki esetleg fél a következményektől, az jobban teszi, ha most távozik. Illy László szűkebb társaságába bizonyos Körmendy Sándor, Imre Sándor, Schwicker Mihály, Fekete László, Fekete Sándor, Vanek László, Illek Ferenc és Rigóczky György nevű fiatalemberek tartoztak. Vanek még az elején megijedt, és elhagyta a csoportot, a többiek azonban Illy László vezetése alatt este 10 óra körül megindultak a Club felé, hogy az erőszakos cselekményt végrehajtsák.⁴⁶ Az események menetét alaposan eltervezték, hiszen a hangadó Illy László előreküldte Rigóczky Györgyöt, Schwicker Mihályt és Imre Sándort, hogy a Club kávéházban található telefonkészülék vezetékeit elvágják, nehogy a verekedés kitörése után bárki időben értesítse a rendőrséget.⁴⁷

A radikális jobboldali fiatalemberekből álló csoport egyébként már a propagandagyűlés helyszínéhez igen közel, a Berzenczey utcában megtámadott egy békésen üldögélő, őket nem provokáló, ám általuk zsidó személyekként azonosított társaságot, és közülük egy bizonyos Hofmann Arnold nevű fiatal férfit meg is vertek, aki a fején sérült meg.⁴⁸

Az ellentmondásos tanú- és vádlotti vallomások alapján nem tisztázható, valóban így történt-e az eset, de a hirtelenjében verbuválódott antiszemita akciócsoport önjelölt parancsnoka, Illy László később azt állította, a társaság rövid időre betért a később

⁴³ BFL VII-5-c-8821/1920. A BKB ítélete Illy László és társai büntetőperében, 1920. augusztus 10.

⁴⁴ Uo.

⁴⁵ Uo. A főtárgyalás jegyzőkönyve – Illy László vádlott vallomása.

⁴⁶ Uo. A BKB ítélete Illy László és társai büntetőperében, 1920. augusztus 10.

⁴⁷ Uo.

⁴⁸ Uo.

fehér ruhás férfiként azonosított Tökés Károly közeli vendéglőjébe, a Wahrmann utcában (a mai Victor Hugo utca), hogy még egyszer megbeszéljék a teendőket. A társaság tagjai itt alkoholt is fogyasztottak.⁴⁹ A csoport az utcai atrocitás és az alkoholfogyasztás után folytatta útját a kávéház felé, mintha mi sem történt volna, és amikor megérkeztek, többen közülük bementek a Lipót körút (a mai Szent István körút) 8. szám alatt található vendéglátóipari egységbe, rendelték valamit, míg mások figyelőként az utcán maradtak.⁵⁰

Illy László mint parancsnok az akció kezdete előtt még körbejárt, egyeztetett társaisal, majd hangos „Üsd a zsidót!” kiáltással adta meg a jelet a támadásra, mire a radikális jobboldali fiatalember az utcáról beözönlött a kávéházba, illetve a már bent lévők is aktivizálták magukat, és a náluk lévő botokkal, derékszíjakkal, valamint a kezükbe akadó tárgyakkal válogatás nélkül elkezdtek ütlegetni a vendégeket és a személyzet tagjait, illetve súlyosan megromgálták a berendezést. A kávéház egyébként katolikus vallású tulajdonosát, Krammer Gyulát az antiszemita fiatalemberek erősen megverték, hiába könyörgött nekik és jelentette ki többször, hogy nem zsidó, és amúgy a vendégei többsége sem izraelita vallású.⁵¹

A kávéház szétverése és a vendégek bántalmazása után a fiatalemberek jó része elmenekült a helyszínről, több kisebb csoportra oszlottak, a randalírozást pedig a környező utcákban folytatták. Ennek keretében lelte halálát Verebély Arthur bankigazgató, akit a radikális fiatalemberek egyike – feltehetőleg Rigócky György, Prónay Pál alezredes vadászszázalójának önkéntes katonája – a bajonettjével mellkason szúrt, az áldozat pedig azonnal meghalt.⁵²

A szétvált csoport egy másik része a Szemere utcában került szóváltásba egy hajóki-rándulásból hazaérkező, jól szituált polgárokból álló társasággal, Illy László pedig provokatíván megkérdezte a felesége és barátai társaságában hazafelé sétáló dr. Varsányi Géza ügyvédet, hogy zsidó-e vagy keresztény, mire dr. Varsányi azt felelte, hogy keresztény és ügyvéd. Az ittas Illy ezzel nem érte be, és követelte, hogy Varsányi ügyvéd tolja le a nadrágját és mutassa meg a hímvesszőjét, ha ugyanis azt látja, hogy nincs körülmetélve, akkor elhiszi neki, hogy nem zsidó. Varsányi ügyvéd közölte, hogy hölgyek társaságában nem tolja le a nadrágját, az őt körülvevő fiatalemberek erre pár lépéssel odébb vezették és követelték, hogy igenis a már említett, közönséges módon igazolja zsidó vagy keresztény voltát, amit az ügyvéd másodjára is megtagadott. Illy László felpofozta Varsányit, mire a jelenlévők közül többen is ütlegetni kezdték.⁵³ Ebben az esetben sem egyértelmű, mi történt, azonban – Illy László főtárgyaláson tett vallomása szerint – egy Illek Ferenc nevű fiatalember a nála lévő pisztollyal fejbe csapta Varsányit,

⁴⁹ BFL VII-5-c-8821/1920. A főtárgyalás jegyzőkönyve – Illy László vádlott vallomása.

⁵⁰ Uo.

⁵¹ BFL VII-5-c-8821/1920. A BKB ítélete Illy László és társai büntetőperében, 1920. augusztus 10.

⁵² Uo.

⁵³ Uo. A főtárgyalás jegyzőkönyve – Illy László vádlott vallomása.

a fegyver, állítólag véletlenül, elsült, a lövedék pedig a fején sebesítette meg az ügyvédet, aki röviddel kórházba szállítás után belehalt a sérülésbe.⁵⁴

Az ÉME fiatal milicistái ezzel párhuzamosan a közeli Báró Aczél utcában oldalba szúrtak egy Polgár Mihály nevű, vétlen járókelőt is, aki könnyű sérüléseket szenvedett. Az erőszakos cselekménysorozat résztvevőinek nagy létszáma miatt az elkövető személyét később itt sem sikerült tisztázni.⁵⁵

A Club kávéház környékén elkövetett antiszemita kettős gyilkosság, illetve egy gyilkossági kísérlet igen hamar felháborodást váltott ki, és cselekvésre ösztönözte a hatóságokat. Az elkövetők közül többen, így például a hangadó Illy László is ekkoriban tevékenykedő irreguláris katonai egységek tagjai voltak, és a Britannia Szállóban tanyázó, Prónay Pál parancsnoksága alá tartozó különítménynél kerestek menedéket, ahol kaptak is némi segítséget. A Varsányi Géza életét kioltó Frommer pisztolyt egy bizonyos Zgroch/Zróv nevű főhadnagy vette magához, Bibó Dénes tartalékos főhadnagy, a fehérterror egyik hírhedt különítményes tisztje pedig új ruhát szerzett Illy Lászlónak, Illek Ferencnek és három másik önkéntesnek.⁵⁶ A fiatal emberek az éjszakát az ugyancsak a Nemzeti Hadsereg – a regularitást részben vagy egészben nélkülöző – alakulatai által megszállt Berlin Szállóban töltötték, majd másnap felkeresték dr. Dániel Sándor ügyvédjelöltet, az ÉME ügyészét,⁵⁷ hogy a segítségét kérjék a szökéshez. Illek Ferencnek sikerült a szökés, és Héjjas Iván, illetve az ÉME más vezetőinek segédelmével feltehetőleg vidéken bujkált, Illy Lászlót azonban hamarosan elfogták a rendőrök, és a Club kávéház elleni akció nyomán indult büntetőügy elsőrendű vádlottja lett.⁵⁸

A Budapesti Királyi Ügyészség a – többnyire húsz év alatti – fiatal emberek tettét vádiratában lázadásnak minősítette, ami a korabeli büntető jogszabályok alapján, a háború és polgárháború utáni bizonytalan helyzet okán statáriális bíraskodást vont maga után. A rögtönítélő bíróságként eljáró Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék mindössze háromnapos főtárgyalás után, 1920. augusztus 19-én kelt ítéletében a vádlottak nagy részét bűnösnek mondta ki lázadás büntetésében, és Illy László elsőrendű vádlottat 13 évi fegyházra mint főbüntetésre, továbbá tízévi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére mint mellékbüntetésre; Körmendy Sándor másodrendű vádlottat ötévi fegyházra mint főbüntetésre, továbbá nyolcévi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére mint mellékbüntetésre; Imre Sándor harmadrendű vádlottat hatévi fegyházra mint főbüntetésre, továbbá nyolcévi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére mint mellékbüntetésre; Schwicker Mihály negyedrendű vádlottat a tízévi fegyházra mint főbüntetésre, továbbá tízévi hivatalvesztésre és politikai jogai gya-

⁵⁴ BFL VII-5-c-8821/1920. Passim.

⁵⁵ Uo. A BKB ítélete Illy László és társai büntetőperében, 1920. augusztus 10.

⁵⁶ Zinner 1989. 73.

⁵⁷ Az ügyész a korabeli terminológiában nem államügyészt, hanem egyesületi tisztségviselőt, alapvetően az adott egyesület jogi képviselőjét jelöli.

⁵⁸ Zinner 1989. 74. o.

korlatának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére mint mellékbüntetésre; Fekete László ötödrendű vádlottat a tízévi fegyházra mint főbüntetésre, továbbá tízévi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlásának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére mint mellékbüntetésre; valamint Fekete Sándor hatodrendű vádlottat hatévi fogházra mint főbüntetésre, továbbá nyolcévi hivatalvesztésre és politikai és politikai jogai gyakorlásának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére mint mellékbüntetésre ítélte.⁵⁹ Minden ellene felhozott vád alól felmentették ugyanakkor a komoly különítményes katonai múlttal, és persze kiterjedt radikális jobboldali katonai kapcsolati hálóval rendelkező Tőkés Károlyt, a Club kávéház elleni merényletet kivitelező fiatalemberek valószínűsíthető felbujtóját. Pusztán Illy László vallomása állt az övével szemben, amely szerint Tőkés volt az a fehér ruhást férfi, aki az ÉME V. kerületi helyiségében a kávéházban éppen zajló, feltételezett cionista gyűlés elleni erőszakos fellépésre buzdított.⁶⁰ Felmentette továbbá a Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék az ellene felhozott vádak alól Meczner Gusztávot, az ÉME V. kerületi fiókszervezetének elnökét, és ítéletében még azt is megállapította, hogy a véres akciót valószínűleg az ő tudta és beleegyezése nélkül követték el.⁶¹ A törvényszék a vádlottak többsége esetében enyhítő körülményként vette figyelembe, hogy tettüket nem gonoszságból, hanem pusztán „fiatalos elvakultságból” követték el. Súlyosbító körülményként értékelték ugyanakkor, hogy Illy László vezető szerepet töltött be az erőszakos atrocitásokat végrehajtó társaságban, és tetteinek egy részét hideg, megfontolt tervezés után követte csak el. Súlyosbító körülményként értékelté továbbá a bíróság, hogy a meglepően fiatal milicisták tettükkel negatív színben tüntették fel a nyilvánosság előtt az ÉME-t és a Nemzeti Hadsereget.⁶²

Rigóczky Györgyöt, aki – legalábbis a katonai hatóságok aktuális jogértelmezése szerint – tényleges állományú katonának számított, mivel önkéntesként (a forrásokból egyébként nem derül ki, hogy ez miféle katonai szolgálatot takar) szolgált Prónay Pál alezredes különítményében, a katonai bíróság külön, az Illy László és társai ellen folyó perrel párhuzamosan lezajló katonai büntetőeljárás keretében bűnösnek mondta ki Verebély Arthur bankigazgató meggyilkolásában, ezzel pedig az ő elítélése megmentette a milicista csoport többi tagját attól, hogy a lázadás mellett emberöléssel is megvádolják őket.⁶³

A katonai vezetés mindent megtett, hogy a Nemzeti Hadsereget lehetőleg kivonja az ügyből, holott az ÉME paramilitáris alakulatai és a hadsereg közötti személyi átfedések sokak számára nyilvánvalóak voltak.⁶⁴ Többek között Zinner Tibor is felhívja rá a figyelmet, hogy a Club kávéházi ügyben a Budapesti Katonai Városparancsnokság

⁵⁹ BFL VII-5-c-8821/1920. A BKB ítélete Illy László és társai büntetőperében, 1920. augusztus 10.

⁶⁰ Uo.

⁶¹ Uo.

⁶² Uo.

⁶³ Uo.

⁶⁴ Zinner 1989. 74. o.

Tájékoztató Osztálya (a korabeli, gyorsan változó szervezeti keretek között működő katonai hírszerző és kémelhárító, mai szóval titkosszolgálati szervek egyike) úgy foglalt állást, hogy a cenzúrának nem lett volna szabad engednie, hogy a sajtó bármilyen módon is összefüggésbe hozza az ilyen eseményeket a Nemzeti Hadsereggel és a tisztkarral.⁶⁵ Bár igyekeztek úgy beállítani a dolgokat, hogy az akció meggondolatlan 18–20 éves, a hadsereghez nem kötődő, legfeljebb korábban katonai szolgálatot teljesített forrófejű fiatalemberek műve, egyértelmű volt, hogy az ÉME ekkoriban kvázi-állami szervként, tényleges állományú katonatisztek irányítása alatt működő Hírszerző Osztálya⁶⁶ – melynek többek között Illy László és Illek Ferenc is tagjai voltak –, ezáltal maga a Nemzeti Hadsereg és a hadrendjébe tartozó tiszti különítmények is érintettek az eseményben.⁶⁷

Hogy megértsük mind az ébredők paramilitáris alakulataihoz csatlakozó, majd különböző súlyos atrocitásokban részt vevő, radikális jobboldali fiatal emberek társadalmi-politikai motivációit, mind pedig a különböző irreguláris fegyveres csoportok és a magyar állam szervei közötti átfedések, kapcsolatok komplexitását, érdemes mikro-történeti esettanulmányunk mondhatni főszereplőjének, Illy Lászlónak az életrajzát és társadalmi háttérét is részletesebben megvizsgálunk.

Illy László 1901-ben született Szegeden, szegény, lecsúszott kispolgári családban, egy később munkanélkülivé vált, erősen alkoholista kereskedelmi iskolai tanár, majd MÁV-tisztviselő fiaként. A fiú anyját korán elvesztette, apja újránősült, Illy kamaszkorában pedig gyakorlatilag a család egyik tagja sem dolgozott.⁶⁸ Illy apja erősen antiszemita érzelmű ember volt – az antiszemitizmus gyakorlatilag az első politikai eszme volt, amellyel Illy László már gyermekkorában megismerkedett, ugyanis a család élete szinte alig állt másból, mint hogy az apa ittas állapotban szidta a zsidóságot, és többek között őket hibáztatta saját és családja sanyarú helyzetéért. Illy édesanyja és számos testvére tüdővészben hunyt el, az 1910-es években pedig a család egyetlen bevételi forrása az volt, hogy Illy még egyetlen élő lánytestvére zongoraórákat adott magántanítványainak. Illy László azonban egyszer olyan súlyosan bántalmazott egy zsidó fiatalembert Szeged utcáin, hogy a környékbeli lakosok között hamar híre ment a család agresszív antiszemitizmusának, így idővel a zongoratanítványok is elmaradtak Illy nővérétől.⁶⁹ A család az első világháborút a legnagyobb szegénységben élte át, Illy László pedig többször meglopta rokonait, amiért egy rövid időre javítóintézetbe utalták. Apja közben májbetegségben, feltehetőleg az alkoholizmussal összefüggés-

⁶⁵ Zinner 1989. 75. o.

⁶⁶ A korabeli szélsőjobboldali, egyre inkább politikai pártként viselkedő társadalmi szervezetek közül több, így az ÉME is működtetett „árnyék hírszerzést”, amely persze az állami szervekkel is szoros átfedést mutatott. A korai magyar titkosszolgálati szervek és a radikális jobboldali, paramilitáris szervezetek közötti átfedésekre jól rámutat Kovács Tamás tanulmánya: Kovács 2009.

⁶⁷ Zinner 1989. 74–75.

⁶⁸ BFL VII-5-c-8821/1920. Illy Lászlóról és vádlott-társairól szóló igazságügyi orvosi szakvélemény.

⁶⁹ Uo. A főtárgyalás jegyzőkönyve – Illy László vádlott vallomása.

ben elhalálozott, a fiúnak pedig mostohaanyjával is erősen megromlott a kapcsolata. Az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása után, a tanácsköztársaság idején a fiatalember végül állítólag kényszerből csatlakozott a magyar Vörös Hadsereghez, mert korábban megverte a *Vörös Újság* egyik rikkancsát, a hatalomra kerülő kommunista kormányzat helyi tisztviselői pedig megfenyegették, hogy ha nem vállal katonai szolgálatot, forradalmi törvényszék elé állítják.⁷⁰ Ezt az állítást persze érdemes alapos forráskritikával kezelnünk, ugyanis Illy László saját mentségére hozta fel a bíróság előtt.

Az nyilván nem rekonstruálható, mennyire volt önkéntes vagy kényszerű Illy László felszerelése a magyar Vörös Hadsereghez, az azonban bizonyos, hogy nemsokára román hadifogságba esett, majd a jobboldali ellenforradalmi hullám idején, 1919-ben szülővárosában, Szegeden csatlakozott a szerveződő Nemzeti Hadsereg alakulataihoz. A fiú Prónay Pál őrnagy különítményének tagja lett, és mint katonai nyomozó/hírszerző és kémelhárító teljesített szolgálatot. A kamaszkora óta élénk nemi életet élő fiatalember 1919 folyamán azt is megtudta, hogy látens szifiliszben szenved, ez pedig egészségügyi problémákat, többek között gyakori fejfájást eredményezett nála. Instabil személyiségre vall, hogy 1920. május 12-én pisztolyával öngyilkosságot próbált meg elkövetni, mert felettese megkérdőjelezte hírszerzési jelentéseinek hitelességét. A Nemzeti Hadseregtől 1920 áprilisában a szifilisszel összefüggő szaruhártya-gyulladás miatt leszerelték, de saját bevallása szerint polgári jogállású katonai nyomozóként⁷¹ továbbra is foglalkoztatták, és az 1920-as év első felében többek között a románok ellen végzett hírszerző tevékenységet.⁷² Ellentmondás ugyanakkor, hogy a Magyarország egy részét korábban megszálló román haderő ekkorra már kivonult az országból, ezért kérdéses, Illy László pontosan hol és milyen hírszerző tevékenységet végezhetett a románok ellen. Ha lehet hinni a forrásoknak, Illy mindössze néhány héttel a Club kávéházi események előtt érkezett Szegedről Budapestre, ahol újra az immár itt működő Prónay-különítmény szolgálatába szeretett volna állni, azonban egy ideig nem döntötték el a kérdést, hogy fel-/visszaveszik-e a fiatalembert a vadászászlóalj kötelékébe. Szállást és megélhetést mindenesetre szereztek neki: dr. Dániel Sándor ügyvédjelölt, az ÉME ügyésze és a félkatonai jellegű, gyakorlatilag a Nemzeti Hadsereg félhivatalos kiegészítő alakulataként működő Nemzetvédelmi Főosztály egyik szervezője – akit Illyhez távoli rokoni szálak fűztek – gondoskodott róla, hogy a rövid katonai-hírszerzői előélettel rendelkező fiatalembert felvegyék az ÉME Hírszerző Osztályához, ahol szolgálati igazolványt és fegyvert kapott a kezébe. Ebből, valamint korábbi rövid, titkosszolgálati és rendőri jellegű katonai szolgálatából adódóan akár joggal hihette magát az ekkor még új, törékeny, erősen jobboldali magyar állam

⁷⁰ BFL VII-5-c-8821/1920. A főtárgyalás jegyzőkönyve – Illy László vádlott vallomása.

⁷¹ A Honvédelmi Minisztérium „T”, azaz Tájékoztató Osztálya, a korabeli magyar titkosszolgálati jellegű katonai szervek egyike valóban foglalkoztatott polgári személyeket katonai nyomozóként. Vö. HL HM 50457/Eln. 1921. A forrást teljes terjedelmében idézi: Kovács 2020. 59–64. o.

⁷² BFL VII-5-c-8821/1920. Illy Lászlóról és vádlott-társairól szóló igazságügyi orvosi szakvélemény.

legitim képviselőjének.⁷³ Ezzel a meglehetősen mozgalmas múlttal találta magát tehát 1920 nyarán a Nemzeti Hadsereg és a hozzá kötődő fegyveres csoportok által ellenőrzött Budapesten egy tizenkilenc éves fiatalember, bizonytalan és képlékeny státuszú, nevezük így: „irreguláris katona”-ként, amely léthelyzet egyúttal lehetőségeket is megnyitott előtte, és a deklasszált kispolgári háttérből történő kiemelkedés egyik útjának tűnhetett a számára. Az őt jellemző törvényszéki orvosi jelentésből ugyancsak kiténik, hogy a fiatal korához képest számos negatív és erőszakos tapasztalaton keresztülment Illy László szerény szellemi és alacsony megfontolási képességekkel bíró, magát kórosan túlértékelő, ingerlékeny, nagyzási hőbortra és erőszakra igen hajlamos ember volt.⁷⁴ Ebből a háttérből és egyedi jellemvonásaiból kifolyólag pedig kétség sem fér hozzá, hogy egy kontroll nélkül tevékenykedő, irreguláris katonai alakulat tagjaként, intoleráns, radikális politikai eszméktől hajtva, fegyverrel a kezében Illy komoly veszélyt jelentett a társadalomra. Az általa és fegyveres társai által képviselt veszély pedig egy olyan, politikai indíttatású, gyűlölet-bűncselekményként jellemezhető kettős gyilkosságban csúcsonyult ki, amelyben Illy, ha nem is volt annak egyszemélyi felelőse vagy végrehajtója, kétségtelenül jelentős és tevékeny szerepet játszott.

Az ÉME félkatonai szárnyának számos, később különböző erőszakos bűncselekmények okán büntetőeljárás alá vont fiatal milicistájára jellemző volt az alsóközép- vagy munkásosztálybeli háttér, melyből jelentősebb társadalmi-pénzügyi előrelépésre a háború utáni időszak szociális válságának idején nem igazán számíthattak, ezzel együtt pedig sokszor jellemezte őket az a mérhetetlen gög és fontosság-tudat, amelyet feltehetőleg a radikális jobboldali paramilitáris mozgalomban való tagság, illetve a kezükbe kerülő lőfegyver kölcsönzött nekik. Alapvető, és idehaza is sokat idézett tanulmányában Robert Gerwarth igen érzékletesen írja le, miként egyesült az első világháború utáni Közép-Európa paramilitáris erőszakhullámában a háborút megjárt, de még mindig fiatal veteránok – ilyen volt többek között az ekkor harmincéves különítményparancsnok, Héjjas Iván főhadnagy is –, illetve az úgynevezett *háborús ifjak*, a világháborúban katonaként koruk okán még részt nem vett, ám az utána kialakuló polgárháborús helyzetben egyre szaporodó paramilitáris mozgalmakba annál lelkesebben beálló és brutális cselekményeket elkövető generációja.⁷⁵ A Club kávéháznál történt gyilkosságok után lezajlott büntetőper vádlottjaira, köztük Illy Lászlóra, de természetesen az ÉME más fiatal, erőszakos cselekményeket elkövető milicistáira is illenek ezek a megállapítások.

Ami a kávéházi gyilkosságok elkövetőinek utóéletét illeti, ki kell emelnünk, hogy Illy László, az eset fő felelőse, számos más hasonló bűnügy szereplőjéhez hasonlóan, nem töltött hosszú időt börtönben. Tizenhárom éves szabadságvesztéséből mindössze másfél évig kellett, hogy élvezze a büntetés-végrehajtás vendégszeretétét. Ügyét ugyanis – több korábbi, sikertelen perújrafelvételi kérelem után – az 1921. novemberi kormány-

⁷³ Zinner 1989. 73–75. o.

⁷⁴ BFL VII-5-c-8821/1920. Illy Lászlóról és vádlott-társairól szóló igazságügyi orvosi szakvélemény.

⁷⁵ Gerwarth 2017. 78–79. o.

zói amnesztiarendelethez köszönhetően újratárgyalták, 1922. január 19-én pedig minden, korábban ellene felhozott vádpont alól felmentették. A fiatalember számos más korábbi milicistához hasonlóan szabad emberként távozatott a börtönből,⁷⁶ de az 1920-as és 1930-as években számos köztörvényes, jórészt családi ügy miatt folyt ellene több büntetőeljárás.⁷⁷

A radikális jobboldali, irreguláris katonai alakulatok működésének egyik fordulópontja – Soltra József rendőrjárőr meggyilkolása

A Club kávéház elleni, kettős gyilkosságba torkolló akció szerves folytatása volt Soltra József, a szolgálat közben „irreguláris katonák” által agyonlőtt rendőr halála, amelyért ugyancsak a Héjjas Iván és Prónay Pál (az alá- és fölrendeltségi viszonyok nehezen tisztázhatók) különítményéhez tartozó személyek voltak a felelősek. 1920. november 10-én, szerdán hajnali fél három körül az Oktogon környékén szolgálatot teljesítő Miklós József rendőrelőnőr⁷⁸ segélykiáltásokat hallott. A tér egyik oldalán katonai egyenruhát viselő fiatal emberek csoportját vette észre, akik egy hazafelé tartó nyomdászt bántalmaztak. A rendőr látván a csoport ekkor még abbahagyta a férfi ütlegelését, és az egyenruhások a Nyugati pályaudvar irányába távoztak. A Nyugati felől érkező segélykiáltásokra szintén felfigyelt Soltra József rendőrjárőr, aki az Aradi utca és a Teréz körút sarkán találkozott ugyanazzal a csoporttal. A rendőr intézkedni próbált, közte és a katonák között szóváltás alakult ki, Miklós rendőrelőnőr pedig Soltra segítségére sietett, és igyekezett rábírní, hogy vele együtt távozzon a helyszínről, és ne konfrontálódjon a túlerőben lévő különítményesekkel. Ekkor a katonák közül azonban kivált egy háromfős csoport, akik fegyvert rántottak, Soltrára több lövést adtak le, majd elfutottak. Soltrát a rendőrelőnőr fölemelte és az Edison kávéház előtt álló szállítótargoncára fektette, majd üldözőbe vette a tetteseket. Miklós a menekülő katonák után lőtt, ám ők viszonozták a tüzet, a rendőrelőnőr pedig súlyos sérüléseket szenvedett. Miklós József is a földre rogyott, mire a különítményesek kicsavarták kezéből a szolgálati fegyverét, majd a sebesült bántalmazása után elfutottak. Soltra rendőr a testét ért több lövéstől olyan súlyos sérüléseket szenvedett, hogy még az orvos megérkezése előtt meghalt. Miklós József súlyos lőtt és vágott sebekkel ugyan, de túlélte az összecsapást. A rendőrgyilkosságnak számos szemtanúja is volt, akik az elkövetőket a Britannia Szállóban megtelepedett katonai alakulat tagjaiként azonosították.⁷⁹ Több szemtanú ugyanis egymástól függetlenül

⁷⁶ BFL VII-5-c-8821/1920. A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék végzése Illy László és társai büntetőügyében, 1922. január 19.

⁷⁷ Vö. A britanniás Illy László újabb hazafias üzlete. *Népszava*, 1930. december 7., 19. o.

⁷⁸ A rendőrelőnőr az utcai rendőrjárőröket, szolgálatuk ellátását ellenőrző rendőrtisztviselő volt.

⁷⁹ BFL VII-18-d-8963/1925. Kmetty Károly büntetőpere – Soltra-ügy – Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról. Budapest, 1920. november 12. Valamint uo. november 13.

arról számolt be, hogy az utcán lövöldöző katonák a közeli Britannia Szállóba futottak be.⁸⁰

A Soltra-gyilkosság nagy felháborodást és társadalmi tiltakozást váltott ki, Horthy és köre pedig a rendőr halála után halaszthatatlannak látta a különböző szélsőjobboldali katonai alakulatok elleni erélyes fellépést. Nádosy Imre budapesti, nem sokkal később már országos rendőrfőkapitány, illetve Marinovich Jenő főkapitány-helyettes⁸¹ határozott lépéseket tettek az ügyben, a budapesti államrendőrség pedig nagy erővel kezdett nyomozni a tettesek után.⁸² Héjjas Iván főhadnagy, a korszak befolyásos paramilitáris vezetője – aki, mint már említettük, Horthy budapesti bevonulását követően Kecskemétről részben a fővárosba helyezte át székhelyét, és akit a Britanniában székkel, összesen egyébként állítólag négy, egymástól nehezen elhatárolható különítmény tagjai is a vezetőjüknek ismertek el – ingerülten vette tudomásul, hogy emberei meggyilkoltak egy rendőrt, és felkészült akár az alakulatai által birtokolt épületek fegyveres védelmére is. A szálloda kapuit elbarikádozták, géppuskákat állítottak fel, a katonáknak pedig lőszert és gránátokat osztottak ki. A Britannia Szálló előtt már másnap délelőtt felsorakoztak a kormányzathoz hű Nemzeti Hadsereg reguláris egységei jelentős rendőri karhatalom mellett. Összecsapásra valószínűleg csak azért nem került sor, mert a helyszínen megjelent a különböző különítmények szervezésében kulcsszerepet játszó, tagjaik által igen tisztelt Prónay Pál alezredes, az I. szegedi vadászszázalaj parancsnoka, amelynek részeként a britanniások is definiálták magukat, és határozottan utasította Héjjast és egységeit a hatóságokkal való együttműködésre.⁸³

A rendőrök a Nemzeti Hadsereg reguláris katonáival együtt bevonultak a szállóba, ahol megkezdődött a gyilkosságban részes személyek azonosítása. Ez csak részlegesen volt lehetséges, mert a tettesek egy része már közvetlenül az események után megszökött, és a szökésben feltehetőleg bizonyos katonai vezetők is segítették őket. A rendőrségi detektívek végül azonban nemcsak a Soltra-gyilkosságban részes fegyvereseket válogatták ki, hanem régóta húzódó rablási, kínzási, testi sértési és emberrablási ügyek gyanúsítottjait is kézre kerítették.⁸⁴ Héjjas az ügyben maga is tanúvallomást tett, és mind a Soltra Józsefet meggyilkoló fegyveresektől, mind pe-

⁸⁰ BFL VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése. Budapest, 1920. november 14.

⁸¹ Alapos tanulmányában Bartha Ákos tévesen Mattyasovszky Tibor 1920-ban leköszönt budapesti rendőrfőkapitány jelentéseiként idézi a Marinovich Jenő főkapitány-helyettes, 1921-től budapesti rendőrfőkapitány által aláírt jelentéseket. Mattyasovszky Tibor már 1920 augusztusában leköszönt főkapitányi pozíciójáról, és Nádosy Imre későbbi országos rendőrfőkapitány váltotta. Marinovich Jenő főkapitány-helyettes aláírását kétségtelenül nehéz kiolvasni a levéltári forrásokon, a témát és forrásait egyébként tiszteletre méltó alapossággal feldolgozó szerzőt a két rendőri vezető vezetéknevének azonos kezdőbetűje zavarhatta meg.

⁸² Bartha 2019. 29–30. o.

⁸³ BFL VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése... Budapest, 1920. november 16.

⁸⁴ Uo. Budapest, 1920. november 18.

dig a Babarczy Jenő huszárszázados által irányított különítménytől – melynek tisztjei szintén a Britanniában laktak – élesen elhatárolódott. Azt elismerte, hogy a tanácsköztársaság idején Kecskeméten jobboldali milíciát szervezett a kommunista kormányzat megdöntésének céljából, mely a Nemzeti Hadsereg kiegészítő alakulataként részt vett az ellenforradalomban, de azt kategorikusan tagadta, hogy saját különítmény felett rendelkezne.⁸⁵ Héjjas vallomásával egyébként részben egybevág az ügyben ugyancsak őrizetbe vett Bíró Béla hadapródjelölt őrmester, a Babarczy-különítmény segédtszjtjének vallomása is, aki azt állította, hogy Héjjasnak ekkoriban valóban nem volt saját különítménye, azonban több irreguláris katonai alakulat, így a Babarczy-különítmény is nagy tisztelettel tekintett rá, és tagjai informálisan a parancsnokukként ismerték el.⁸⁶ A Britanniában állomásozó alakulat személyi összetételét mindenesetre jól mutatja, hogy az őrizetbe vett személyek túlnyomó többsége – legalábbis a katonai hatóságok értelmezése szerint – ekkor már nem tényleges állományú katona, hanem katonai egyenruhát öltött civil személy volt, köztük igen sokan olyanok, akik az első világháború után a katonai szolgálatból leszereltek, de lényegében önkényesen vagy valamelyik parancsnok engedélyével tovább szolgáltak valamelyik irreguláris katonai alakulatnál.⁸⁷

Ugyan a rendőrrel összetűzésbe kerülő csoport személyi összetételére vonatkozó információk a különböző nyomozati adatok fényében ellentmondásosak, a nyomozók a sebesült rendőrellenőrt később bántalmazó, háromfős csoport tagjaiként végül Mészáros Imre leszerelt tiszthelyettes, Sesevics László hadnagyot és egy Zólyomi vezetéknevű altisztet azonosítottak, aki a források alapján azonos volt a korszak egyik regényes életű, civilben színészként és költőként tevékenykedő, ismert különítményes katonájával, Zsabka Kálmán alhadnaggal.⁸⁸ Zsabka egyébként Zólyom vármegyében született, innen vehette akkoriban használatos álnévét.⁸⁹ A délvidéki születésű, szerb származású Sesevicset nem sikerült elfogni, ő elhagyta az országot, és hazatért szülőföldjére, ekkoriban már a Szerb–Horvát–Szlovén Királyságba.⁹⁰ Noha a lövöldözést túlélő Miklós rendőrellenőr Zsabka Kálmánban felismerte az egyik katonát, aki Soltrára és rá is tüzet nyitott,⁹¹ a gyilkosság elkövetésével végül csak Mészáros Imrét

⁸⁵ BFL VII-18-d-8963/1925. Héjjas Iván főhadnagy vallomása, 1920. november 18.

⁸⁶ Uo. Bíró Béla hadapródjelölt őrmester kihallgatási jegyzőkönyve, 1920. november 19.

⁸⁷ Uo.

⁸⁸ Zsabka Kálmán botrányos és regényes életének e szakaszáról lásd: *Bartha – Pócs – Szécsényi* 2019.

⁸⁹ *Zinner* 1989. 101. o. Valamint: BFL VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról. Budapest, 1920. november 17.

⁹⁰ Uo. Budapest, 1920. november 16.

Sesevics László egyébként a forrásban Sesevics Vladiszláv néven szerepel. Később Szerbiából Törökországba szökött, ahol huzamosabb ideig élt, végül a második világháború alatt hazatért, és a katonai titkosszolgálat, a 2. vkf. osztály tisztjeként tevékenykedett. Vö. ÁBTL V-84089. Sesevich [sic!] László. Idézi: *Bartha* 2019. 44. o.

⁹¹ *Bartha* 2019. 44. o.

vádolták meg, akiről a katonai hatóságok úgy ítélték meg, hogy immár nem tényleges állományú katona, pusztán leszerelt, de továbbra is egyenruhát hordó civil, polgári szakmájára nézve egyébként bádogos. Ügyében ezért polgári statáriális bíróság járt el.⁹² Mészáros Imrét, aki Hatala István álnév alatt rejtőzködött Budapest belvárosában, november 22-én hajnalban fogta el a rendőrség.⁹³ Mészáros először mindent tagadott, ám végül beismerte, hogy két lövést adott le Soltra Józsefre, illetve azt is bevallotta, hogy a sebesült Miklós József rendőrellenőrt is bántalmazta. Ugyanakkor azzal védekezett, hogy lövései nem találtak, így valószínűleg az a személy Soltra gyilkosa, aki nála korábban lőtt.⁹⁴ Mészáros Imre ellen vallott Gellért Antal orvostanhallgató, Vágner Lajos magánhivatalnok, a Zsabka Kálmán baráti köréhez tartozó Micsinai Aladár iparművészeti iskolai hallgató, valamint Kővári Váraljai Károly és Farkas János orvostanhallgatók is.⁹⁵ Mészárost a rögtönítélő polgári bíróság az 1920. december 18-án megtartott főtárgyaláson kötél általi halálra ítélte, egy nappal később pedig a budapesti gyűjtőfogházban kivégezték.⁹⁶

Egyáltalán nem kizárható persze, hogy Mészáros Imre az ügyben csupán bűnbak volt, még ha köze is volt a Soltra-gyilkossághoz, hiszen a rendőr haláláért nem egyetlen személyt terhelt a felelősség. Egyetérthetünk a témát alaposan körüljáró Bartha Ákos azon feltételezésével, mely szerint az ügyben a rendőrség részéről kontrollált nyomozás folyt, a háttérben pedig befolyásos politikai-katonai körök igyekeztek „menteni a menthetőt”, és a rendőrgyilkosságban részes fegyveresek közül a lehető legkevesebbet, csupán egyetlen személyt áldoztak fel, s az ügy végső kimeneteléről talán a lehető legmagasabb helyen (a Honvédelmi Minisztériumban, vagy akár a kormányzói rezidencián?) döntöttek.⁹⁷ Meglehetősen gyanús körülmény, hogy Mészáros Imre büntetőperének iratai eltűntek, legalábbis Budapest Főváros Levéltárának őrizetében, ahol lenniük kellene, nem találhatók meg, a vádlott gyors kivégzésének tényéről pedig csupán a korabeli sajtóorgánumokból, illetve az elítélt fogolytörzskönyvéből tudunk.⁹⁸ Némi malíciával akár még az állítólagos rendőrgyilkos kivégzésének tényét is kétségbe vonhatjuk, a korabeli Budapesten ugyanis felröppent a pletyka, hogy kivégzése után Mészáros Imrét „vígán látták sétálni” a főváros utcáin. Mindez persze már a legendák világába tartozik, valóságtartalma pedig aligha ellenőrizhető, mindazonáltal visszaemlékezéseiben maga Prónay Pál is – aki az egyes különítmények által elkövetett bűncselekményekről nem csupán sok mindent tudott, de akár bizonyos ese-

⁹² Bartha 2019. 36. o.

⁹³ BFL VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése... Budapest, 1920. november 22.

⁹⁴ Uo.

⁹⁵ Uo. Idézi: Bartha 2019. 36. o.

⁹⁶ Zinner 1989. 103. o. A polgári statáriális bíróság Mészáros Imre ügyében hozott ítélete mai ismereteink szerint nem maradt fenn levéltári őrizetben.

⁹⁷ Bartha 2019. 36–37. o.

⁹⁸ Zinner 1989. 103. o. Idézi: Bartha 2019. 42. o.

tekben az igazságszolgáltatásba is beavatkozhatott – kétélyeinek ad hangot ez ügyben, noha memoárjában a Soltra-gyilkosság kivézett elkövetőjét pontatlanul Horváth nevű tiszthelyettesként azonosítja.⁹⁹ Bartha Ákos tanulmányában jogos iróniával jegyzi meg, hogy minden valószínűség szerint Zsabka Kálmán, Sesevics László és Mészáros Imre maguk sem tudták volna megmondani, melyikük fegyveréből származott a Soltra rendőr életét kioltó gyilkos golyó. Köznyelviesen és persze pestiesen szólva ugyanakkor valakinek el kellett vinnie a balhét, és minden bizonnyal azt az embert áldozták fel, aki a legkevésbé volt fontos.¹⁰⁰

Prónay a rendőrgyilkosság után felfogta a helyzet komolyságát, és eszében sem volt vállalni a Horthyval és a kormánnyal való nyílt konfrontációt a Héjjashoz kötődő fegyveresek által elkövetett gyilkosság miatt, ezért néhány tisztért, többek között magáért Héjjasért is személyes felelősséget vállalt,¹⁰¹ ám a többieket a rendőrök lefegyvertették, és egy részüket le is tartóztatták.¹⁰² A következő napokban a rendőrség folytatta a razziákat, a tisztai alakulatok által megszállt szállodákat átkutatták, körülbelül ötven katonát letartóztattak, és rengeteg löfegyvert is elkoboztak. Budapesten ezzel párhuzamosan a főbb közlekedési csomópontokat a rendőrség és a Nemzeti Hadsereg reguláris egységei szállták meg, és utcai igazoltatásokkal szűrték az egyenruhásokat. A rendőrök a különítményesek után kutatva átfésülték a fővárosi szórakozóhelyeket is, ahonnet ugyancsak számos embert állítottak elő. Az erélyesnek mondható hatósági fellépésnek köszönhetően Héjjas Iván budapesti és kecskeméti alakulatai elkezdtek bomladozni, az „irreguláris katonák” közül pedig többen polgári ruhát öltöttek, és igyekeztek minél gyorsabban elhagyni Budapestet.¹⁰³

November 12-én hajnalban a kormány csapatai megkísérelték birtokba venni az Ehmann-telepi laktanyát is, ahol a Bogáti álnéven tevékenykedő, korábban ugyancsak a Britannia Szállóban berendezkedett, már említett báró Babarczy Jenő huszárszázados irreguláris katonai alakulatát, formálisan a Budapesti Városparancsnokság munkásosztagát, valójában egy szorosabb állami ellenőrzés nélkül, önkényesen működő, nagy létszámú katonai alakulatot szállásoltak el.¹⁰⁴ Az Ehmann-telepi különítmény létszáma körülbelül 1200 fő volt, azonban a rajtaütéskor csak 305 fő tartózkodott a laktanyában. A Nemzeti Hadsereg két zászlóaljjal vette körül a környéket, azonban

⁹⁹ *Pamlényi – Szabó* 1963. 214–215. o.

¹⁰⁰ *Bartha* 2019. 43. o.

¹⁰¹ *Bodó* 2011. 27–28. o.

¹⁰² Prónay a naplójában is beszámol röviden az eseményekről; persze a saját felelősségét kategorikusan tagadja, valamint azt is, hogy a Britannia Szállóban tanyázó „irreguláris katonák” az ő csapattestéhez tartoztak volna, és Hír György különítményparancsnok, ebben az időben kisdzappárti nemzetgyűlési képviselő embereiként kategorizálja őket. *Pamlényi – Szabó* 1963. 315. o.

¹⁰³ *Zinner* 1989. 98–101. o.

¹⁰⁴ Az Ehmann-telepen működő irreguláris katonai alakulat tagjai nagyrészt az elcsatolt területekről származtak, és a kormány feltehetőleg egy esetleges felvidéki irredenta katonai akcióra akarta volna őket felhasználni, amely persze sosem következett be. Vö. *Bartha* 2019. 32. o.

a katonai és rendőri erők így is ellenállásba ütköztek, és a délelőttig elhúzódó fegyveres harc számos áldozatot követelt mindkét oldalon.¹⁰⁵ A rendőrség és a Nemzeti Hadsereg reguláris alakulatai végül győzelmet arattak, az ostrom túlélőit pedig letartóztatták.¹⁰⁶

Babarczy százados – feltehetőleg Héjjas és Prónay segítségével – megszökött, egy ideig pedig Kecskeméten bujkált, ahol a helyi, katonaviselt fegyveresekből még újabb különítményt is megpróbált szervezni, azonban az adonyi csendőrörs járőre nem sokára elfogta.¹⁰⁷ A további felelősségre vonást elkerülte ugyanakkor az Ehmann-telepi irreguláris katonai alakulat legtöbb elfogott tagja is, ugyanis Sréter István hadügyminiszter utasítására Siménfalvy Tihamér ezredes, a Kettőskereszt Vérszövetség parancsnoka intézkedett az illetékes körletparancsnokságnál, hogy az irredenta célokra, elsősorban egy felvidéki betörési kísérlet céljából szervezett katonai formáció tagjait bocsássák szabadon. Sőt még az is felmerült, hogy adott esetben a rendőrök és reguláris katonai alakulatok által méltatlan bánásmódban részesített katonákat később még kártalanítsák is.¹⁰⁸

A Britannia Szállóban berendezkedett, Budapestet egy éven át terrorizáló irreguláris katonai alakulat számára kétségtelenül szép napok 1920 novemberének utolsó napjaiban ily módon véget értek. A fehérterror időszakának végén ez volt a különböző, olykor törvényen kívüli tevékenységet folytató katonai formációk felszámolásának első hulláma, amellyel a kormányzat két fontos politikai célkitűzését is elérte. Egyrészt egyértelműen visszaállította az állam és az általa ellenőrzött szervezetek megbomlott erőszakmonopóliumát, másrészt minden valószínűség szerint sikerült megakadályoznia, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete lassanként egy fegyveres katonai erővel kiegészített, modern radikális jobboldali politikai párttá válhasson, amely akár a hivatalban lévő kormányzat hatalmát is veszélyeztetheti.¹⁰⁹

Soltra József rendőrjárőrt ezután hősi halottá nyilvánították, és a Mosonyi utcai rendőrkaszánya udvarán ravatalozták fel. Ravatalára számos állami szervezet és magánvállalat koszorút küldött. A rendőrt kiemelt állami tiszteletadással temették el 1920. november 16-án a Kerepesi úti temetőben, a fővárosi törvényhatóság által adományozott díszsírhelyre. A szertartáson részt vett maga a kormányzó is, aki személyesen nyilvánította részvétét Soltra szüleinek és menyasszonyának.¹¹⁰ Az eseményről természetesen a sajtó is részletesen tudósított.

¹⁰⁵ Pataki 1973. 268–269. o.

¹⁰⁶ Zinner 1989. 98. o.

¹⁰⁷ Uo.

¹⁰⁸ HL HM-52110/Eln. C.-192.1. Az iratot teljes terjedelmében idézi: Kovács 2020. 70–71. o.

¹⁰⁹ Kovács 2020. 99. o.

¹¹⁰ Uo. 105. o.

Zárszó és konklúziók

Ugyan Soltra József rendőr halála és az utána lefolytatott nyomozás jelentős ösztönzést adott a kormánynak a különböző irreguláris alakulatok leszereléséhez, vagy legalábbis szorosabb kormányzati ellenőrzés alá vonásához, illetve ezzel párhuzamosan a polgárháborús időket idéző állapotok mérsékléséhez, és a különböző (fél)katonai formációk tevékenysége valóban mérséklődött, de teljesen egészében egyáltalán nem szűnt meg. Prónay Pál alezredes vadászszázalóját például 1921. január 1-jével országos csendőrtartalék-zászlóalj néven átszervezték, Prónayt pedig 1921 nyarán fegyelmi okokból leváltották az alakulat éléről, végül nyugállományba helyezték.¹¹¹ Mint már említettük, a különböző súlyos bűncselekményeket elkövető katonákat és magukat akként definiáló fegyvereseket ugyanakkor számos esetben felmentették, vagy legalábbis az általuk elkövetett cselekmények súlyához képest enyhe büntetéseket kaptak, amiből arra következtethetünk, hogy látszólag egészen alacsony rangú, jelentéktelen személyek is viszonylag magas szintű, befolyásos pártfogókkal rendelkeztek.¹¹² A korszak paramilitáris vezetői közül ismételtelen kiemelhetjük Héjjas Ivánt és Prónay Pált, akik katonai tevékenységük mellett ekkoriban az ÉME vezetőségi tagjai, a korai magyar radikális jobboldal feltörekvő, ambiciózus politikusai is voltak. Az ellenforradalmi rendszer kiépítésében szerzett érdemeik és kiterjedt kapcsolatrendszerük, ideértve akár a kormányzóval való személyes viszonyukat is, sok mindenre lehetőséget adhatott a számukra, és számos alkalommal megóvhatta őket a felelősségre vonástól, noha nevük igen egyértelműen összekapcsolódott számos törvénytelen, olykor egyenesen az állam megdöntését célzó cselekménnyel, például puccstervekkel. Befolyásuk ugyan korántsem volt korlátlan, ám a büntetés alól adott esetben nem csupán maguk tudtak – persze sok esetben kompromisszumok árán – mentesülni, de feltehetőleg büntetlenséget, vagy legalábbis enyhe büntetés kiszabását is el tudták érni számos követőjük, alárendeltjük büntetőügyében is.

Árulkodó eset például, és csupán egy a sok közül, hogy a szintén a britanniás katonák közé tartozó, súlyos bűncselekményeket, többek között rablást és testi sértést elkövető Rumbold Attila főhadnagyot a statáriális bíróság elsőfokon halálra, másodfokon kormányzói kegyelemmel már csak tizenöt évi fegyházbüntetésre ítélte,¹¹³ az 1921. november 3-án kihirdetett kormányzói amnesztiarendelet nyomán azonban rövid fogság után szabad emberként távozhatott.¹¹⁴

Az 1920-as év végétől kezdve a radikális jobboldali magyar milicista mozgalom, igen szoros átfedésben az Ébredő Magyarok Egyesületével, a Magyar Országos Véderő Egyesülettel és persze a Kettőskereszt Vérszövetséggel, tovább élt különböző, egyre

¹¹¹ *Suba* 2008. 135. o.

¹¹² *Uo.* 103. o.

¹¹³ BFL VII-5-c-13493/1920. Stanga Lajos és társai büntetőpere – A Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék mint rögtönítélő bíróság halálos ítélete Rumbold Attila büntetőügyében, 1920. december 9.

¹¹⁴ *Uo.*

inkább titokban működő alakulatok formájában, tulajdonképpen egészen az 1920-as évek közepéig, viszonyát a kormányzathoz és a kormányzóhoz pedig végig ambivalencia jellemezte.

A Soltra-gyilkosságot még számos további, nagy közfelháborodást kiváltó és sajtónyilvánosságot kapó bűncselekmény követte, mint például az 1922. április 3-i erzsébetvárosi bombamerénylet, az 1923. december 26-i csongrádi bombamerénylet, Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy, az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályának vezetője és társai puccsterve, Ulain Ferenc fajvédő nemzetgyűlési képviselő puccsterve, vagy éppenséggel az ugyancsak egykori britanniás tiszttek, a Kovács testvérek jórészt irredata és egyúttal antiszemita indíttatású bűncselekmény-sorozata. A nyílt utcai erőszak, a verekedések és lövöldözések tehát megszűntek, az 1922 és 1924 közötti időszakból azonban ismerünk számos, a katonai diktatúrát célzó, radikális jobboldali puccstervet, illetve rövid időre Magyarországon is megjelent a politikai terrorizmus. Végül a Teleki Pált a miniszterelnöki székben 1921. április 4-én váltó, határozottan kül- és belföldi konszolidációra törekvő gróf Bethlen Istvánnak sikerült több lépésben, körülbelül 1924-re felszámolnia a különböző irreguláris katonai csoportokat, és hosszabb időre pacifikálnia a radikális jobboldalt.

RÖVIDÍTÉSEK

ÁBTL	Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára
BFL	Budapest Főváros Levéltára
BKB	Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék, mint rögtönítélő bíróság
BKÜ	Budapesti Királyi Ügyészség
HL	Hadtörténelmi Levéltár
MNL OL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára

BIBLIOGRÁFIA

- Bartha* 2019. *Bartha Ákos*: Az utolsó csepp a pohárban. Soltra József rendőr meggyilkolása. In: Csoportosulás, lázadás és a társadalom terrorizálása. Szerk. *Jámbor Orsolya Ilona – Tarján G. Gábor*. (Rendészettörténeti Tanulmányok, 2.) Budapest, 2019. 28–44. o.

- Bartha – Pócs – Szécsényi* 2019. *Bartha Ákos – Pócs Nándor – Szécsényi András*: Egy hoszszan „ébredő” túlélőművész. Zsabka Kálmán pályarajza (1897–1971) I. rész. *Múltunk*, 64. (2019) 2. sz. 138–180. o.
- Beránné Nemes – Hollós* 1977. *Beránné Nemes Éva – Hollós Ervin*: Megfigyelés alatt... Dokumentumok a horthysta titkosrendőrség működéséről. Budapest, 1977.
- Bodó* 2010. *Bodó Béla*: Héjjas Iván. Egy ellenforradalmár élete. 2000, 9. (2010) 10. sz. 9–27. o.
- Bodó* 2011. *Bodó, Béla*: Pál Prónay. Paramilitary Violence and Anti-Semitism in Hungary, 1919–1921. Pittsburgh, 2011.
- Gerwarth* 2017. *Gerwarth, Robert*: Harc a Vörös Szörnyeteggel. Ellenforradalmi erőszak Közép-Európa vereséget szenvedett államai-ban. Ford. *Várady Péter*. In: Háború béke idején. Paramilitaris erőszak Európában az első világháború után. Szerk. *Robert Gerwarth – John Horne*. Budapest, 2017. 71–92. o.
- Gerwarth – Horne* 2017. *Gerwarth, Robert – Horne, John*: Paramilitarizmus az első világháború után. Ford. *Várady Péter*. In: Háború béke idején. Paramilitaris erőszak Európában az első világháború után. Szerk. *Robert Gerwarth – John Horne*. Budapest, 2017. 13–32. o.
- Jones* 1995. *Jones, Nigel H.*: Hitler’s Heralds. The Story of the Freikorps, 1918–1923. Dorset, 1995.
- Kerekes* 1961. *Kerekes Lajos*: Olaszország, Magyarország és az osztrák Heimwehr-mozgalom. *Történelmi Szemle*, IV. (1961) 2. sz. 199–216. o.
- Kántás* 2020. *Documenta paramilitaria Hungarica*. Tanulmány és történeti források a Kettőskereszt Vérszövetség titkos irreguláris katonai alakulat tevékenységéről, 1919–1945. Szerk. *Kántás Balázs*. Budapest, 2020. <https://mek.oszk.hu/21300/21327/> (A letöltés időpontja: 2021. január 2.)
- Kóródi* 2020. *Kóródi Máté*: Adattár a Magyar Nemzeti Hadsereg tisztí különítményei és más fegyveres szervek által elkövetett gyilkosságokról, 1919. augusztus 3. – 1920. október 31. (Clio kötetek, 2.) Budapest, 2020. https://5dadfdda-fc5e-4925-a1cb-b256e5d8666b.filesusr.com/ugd/198ee4_c0257b90a7e74710b6285d9734937c0c.pdf (A letöltés időpontja: 2021. január 19.)

- Kovács* 2009. *Kovács Tamás: Az ellenforradalmi rendszer politikai rendészetének genezise, 1919–1921. Múltunk, 54. (2009) 2. sz. 64–92. o.*
- Kovács* 2019. *Kovács Tamás: A Nemzeti Hadsereg és a tiszti különítmények. In: Csoportosulás, lázadás és a társadalom terrorizálása. Szerk. Jámbor Orsolya Ilona – Tarján G. Gábor. (Rendészettörténeti Tanulmányok, 2.) Budapest, 2019. 151–172. o.*
- Kovács* 2020. *Kovács Tamás: A Honvédelmi Minisztérium „T” szervének létrejötte és működése, avagy elhárítás és kémkedés az I. világháború végétől a bethleni konszolidációig. Budapest, 2020.*
- Pamlényi – Szabó* 1963. *A határban a halál kaszál. Fejezetek Prónay Pál naplójából. Szerk. Pamlényi Ervin – Szabó Ágnes. Budapest, 1963.*
- Pataki* 1973. *Pataki István: Az ellenforradalom hadserege, 1919–1921. Budapest, 1973.*
- Suba* 2008. *Suba János: Karhatalmi formációk Magyarországon, 1918–1920. Rendvédelem-történeti Füzetek, 15. (2008) 18. sz. 131–142. o.*
- Zinner* 1989. *Zinner Tibor: Az ébredők fénykora. Budapest, 1989.*

Balázs Kántás

“THOSE WERE THE DAYS” IN HOTEL BRITANNIA

Data to the Atrocities Committed in Budapest by One of the Most Notorious Irregular Military Troops during the White Terror in Hungary, 1919–1920

(Abstract)

After the collapse of the Hungarian Republic of Councils, the new right-wing government establishing its power with the help of the Entente states could hardly rule the quasi-anarchistic conditions of the country. During 1920–1921 Budapest was terrorized by irregular military formations that were formally part of the National Army, but often operated completely independently. One of the most notorious of these troops was the detachment settling in Hotel Britannia, subordinated to influential paramilitary commanders First Lieutenant Iván Héjjas and Lieutenant Colonel Pál Prónay. These mainly radical right-wing irregular soldiers exploiting the weakness of the government committed several serious crimes including robbery, plunder, and even murders, in many cases motivated by anti-Semitism. They did it in the disguise of law enforcement measures, since in this period the military authorities were entitled to police jurisdiction over civilians as well in order to restore the order. Our research article attempts to reconstruct certain crimes committed by the members of the irregular military formation quartered in Hotel Britannia via micro-historical case studies, mainly based on archival records of criminal suits in the custody of

the Budapest City Archives. Furthermore, beyond presenting individual cases, it intends to draw general conclusions about the relationship between the early Hungarian (paramilitary) radical right-wing movements and the government/army.

Balázs Kántás

„SCHÖNE TAGE“ IM HOTEL BRITANNIA

Ergänzende Informationen zu den hauptstädtischen Atrozitäten eines berüchtigten irregulären Militärverbandes des Weißen Terrors in Ungarn, 1919–1920

(Resümee)

Nach dem Zusammenbruch der Räterepublik konnte die im Jahr 1920 mit Hilfe der Entente-Mächte eingesetzte neue rechtsgerichtete Regierung die anarchische Situation im Lande lange Zeit nur mit Mühe überwinden. In den Jahren 1920–1921 wurde Budapest von irregulären Militäreinheiten terrorisiert, die formell innerhalb der Nationalarmee organisiert waren, in der Praxis aber oft unabhängig agierten. Eine der berüchtigtsten Einheiten war die Abteilung unter dem Kommando von Oberleutnant Iván Héjjas und Oberstleutnant Pál Prónay, den einflussreichsten Abteilungskommandanten der damaligen Zeit, die sich im Hotel Britannia einquartiert hatte. Die Schwäche der Regierung ausnutzend, begingen die irregulären, meist rechtsradikalen Soldaten eine Reihe schwerer Straftaten wie Raub, Plünderung und in mehr als einem Fall auch Mord, sehr oft mit antisemitischen Motiven. Sie taten dies unter dem Deckmantel behördlicher Maßnahmen, denn die Militärbehörden hatten damals auch Polizeibefugnisse gegenüber der Zivilbevölkerung, um die Ordnung wiederherzustellen. Unsere Studie rekonstruiert einige der Verbrechen, die von Mitgliedern des im Hotel Britannia aufgestellten irregulären Militärverbandes begangen wurden, anhand von mikrohistorischen Fallstudien, die größtenteils auf den Strafakten des Hauptstädtischen Stadtarchivs Budapest basieren. Neben der Darstellung von Einzelfällen wird auch versucht, allgemeine Schlussfolgerungen über das Verhältnis zwischen den frühen ungarischen (paramilitärischen) rechtsextremen Bewegungen und dem Staat/der Armee zu ziehen.

Balázs Kántás

« DE BEAUX JOURS » À L'HÔTEL BRITANNIA

Contribution à l'histoire des atrocités commises à Budapest par une unité militaire irrégulière notoire de la Terreur blanche en Hongrie, 1919–1920

(Résumé)

Après l'effondrement de la république des conseils de Hongrie, le nouveau gouvernement de droite établi avec l'aide des pays de l'Entente en 1920 n'a pu surmonter la situation anarchique dans le pays qu'avec beaucoup de difficultés et ce, pendant longtemps. En 1920–1921, Budapest fut terrorisé par des unités militaires irrégulières qui faisaient officiellement partie de l'Armée nationale, mais qui, dans la pratique, opéraient souvent de manière indépendante. Parmi elles, l'une des plus célèbres était le détachement installé à l'Hôtel Britannia sous le commandement du lieutenant Iván Héjjas et du lieutenant-colonel Pál Prónay, commandants de détachement influents de l'époque. Exploitant la faiblesse du gouvernement, les soldats irréguliers, pour la plupart de droite radicale, ont commis de nombreuses infractions graves telles que des vols, des pillages et même des meurtres souvent à motivation antisémite. Ils ont agi sous le couvert d'actions officielles, puisque les autorités militaires avaient aussi des pouvoirs de police sur les

civils à l'époque afin de rétablir l'ordre. Notre étude reconstitue certaines infractions commises par les membres de l'unité militaire irrégulière installée à l'Hôtel Britannia à travers d'études de cas micro-historiques principalement basées sur les dossiers des procès criminels conservés aux Archives de la Ville de Budapest. En plus de présenter des cas individuels, l'étude tente également de tirer des conclusions générales sur les relations entre les premiers mouvements d'extrême droite (paramilitaires) hongrois et l'État/armée.

Балаж Канташ

«ПРЕКРАСНЫЕ ДНИ» В ОТЕЛЕ БРИТАНИЯ

Дополнения к столичным жестокостям одной из печально известной иррегулярной
воинской части венгерского белого террора, 1919–1920 гг.

(Резюме)

После падения Венгерской советской республики новому правому правительству, сформированному с помощью держав Антанты, в 1920-ом году ещё долгое время ценой больших трудностей удавалось справляться с положением в стране, близкому к анархии. В 1920–1921-их годах Будапешт терроризовали нерегулярные воинские части, которые формально входили в состав Национальной армии, но практически это были часто действующие самостоятельные, независимые иррегулярные военные подразделения. Среди них одним из печально известных был отряд устроившийся в отеле «Британия», подчиняющийся подполковнику Иван Хеййаш и подполковнику Пал Пронаи, относившихся к влиятельным командирам отрядов того времени. Пользуясь слабостью правительства, в основном праворадикальные иррегулярные солдаты совершали ряд серьёзных преступлений, такие как грабежи, мародерство и во многих случаях убийства, часто по антисемитским мотивам. Они делали это под маской официальных мер, поскольку с целью восстановления порядка в то время военные власти также имели полицейские полномочия в отношении гражданских лиц. Наше исследование реконструирует некоторые преступления, совершенные членами нерегулярного военного отряда, размещённого в гостинице «Британия», с помощью микроисторических тематических исследований событий, в большинстве посредством обработки уголовных дел, находящихся в Столичном Письменном Архиве Будапешта. Помимо представления отдельных случаев, автор также пытается сделать общие выводы об отношениях между ранними венгерскими (полувоенными, парамилитарными) ультраправыми движениями и государством/армией.